

Het onwijs grote
FILOSOFIE
DOEBOEK

over de natuur en wat
er van over is natuurlijk

niets
natuurlijk!

VAN DE MAKERS VAN
FILOSOFIE
MAGAZINE
&
SABINE WASSENBERG

EXPERIMENTEREN, PUZZELLEN EN FILOSOFISCH BOMEN OVER WAT LEEFT OF NIET MEER

INHOUD

Inleiding	4
Wat is filosofie?	
1 De knappe natuur <i>Is natuur slim?</i>	12
2 De goede natuur <i>Is natuur goed?</i>	20
3 Terug naar het paradijs <i>Was vroeger alles beter?</i>	28
4 Ach arme natuur! <i>Wat is een goed milieu voor een activist?</i>	36
5 De goddelijke natuur <i>Natuurkunde of bovennatuurlijk?</i>	44
6 De bewuste natuur <i>Kunnen dieren denken?</i>	52
7 De gemaakte natuur <i>Wat is natuur eigenlijk?</i>	62
8 Ook een virus is natuur <i>De wereld door de ogen van een virus? Bekijk het!</i>	74
9 De menselijke natuur <i>Wie ben jij eigenlijk?</i>	84
Oplossingen	94
Prijsvraag	96

KAN DE NATUUR VERDWIJNEN?

Laten we eens filosoferen over de vraag: Kan de natuur verdwijnen?

Stel de vraag aan iedereen om je heen en vraag steeds: Oh ja? Weet je het zeker? Of: Waarom dan?

WAAROM?

DENK

De bedoeling is dat diegene steeds weer dieper nadenkt en vertelt waaróm hij denkt wat hij denkt. We noemen dat een argument.

Mensen hebben dus altijd meningen en daarachter zitten hun argumenten verscholen.

ARGUMENT

Maar soms weten ze zelf nog niet waarom ze vinden wat ze vinden. Daarbij kun jij ze helpen, door door te vragen, zoals de filosoof Socrates ook deed.

VRAAG

Doorvragen gaat bijvoorbeeld zo:

Iemand zegt 'De natuur is belangrijk.'
Jij: 'Oh ja? Waarom dan?'
Die ander: 'Eh... omdat wij niet kunnen leven zonder natuur!'
En jij weer: 'Dus als de mens zonder natuur kan zou de natuur niet belangrijk zijn?'

Als er niemand in de buurt is, of als niemand wil luisteren, dan vraag je het aan jezelf. Zo leer je kritisch nadenken met jezelf.

DIT ZIJN VOORBEEDEN VAN DOOR-VRAGEN DIE JE KUNT STELLEN:

Op deze manier kun je alle filosofische vragen aanpakken! Je gaat door totdat je gesprekspartner het niet meer weet, en zelf ook begint te vragen.

Hoofdstuk 1 **DE KNAPPE NATUUR**

Is natuur slim?

ZIJN WIJ MENSEN DE SLIMSTE WEZENS OP DE AARDE?

Wij staan boven aan de voedselketen, zeggen de meesters en juffen op school. Wat betekent dat? Ze bedoelen dat de mens alle dieren de baas is. De leeuwen staan bovenaan in de savanne. Maar door onze intelligentie kunnen we wapens maken, waardoor wij altijd bovenaan staan... Hoe groot of gevaarlijk de dieren ook zijn.

Mensen zijn zo knap dat ze computers hebben uitgevonden en bruggen hebben aangelegd over de breedste rivieren. Ze bouwen torens tot boven de wolken en dijken die de woeste zee tegenhouden. Zelfs van legoblokjes maken ze al een hele stad. Zeg nou zelf, zijn wij niet de meest briljante diersoort?

ANTROPOCENTRISME

We zien de mens graag als het centrum van alles. Als je denkt dat alles om jou draait, ben je een egocentrist. En als je denkt dat alles om de mens draait ben je een antropocentrist. Antropo komt van het Griekse woord *Antrophos*, en betekent mens. Mens-centrum-isme dus. Maar de vraag is natuurlijk: draait alles om de mens?

MAAR... WIST JE DAT:

- mieren hele steden bouwen onder de grond
- mieren wel 50 keer hun lichaamsgewicht kunnen tillen
- olifanten het weten als er op kilometers afstand een familielid is gestorven
- spinnen en heel veel andere insecten aan het plafond kunnen hangen. Kun jij dat?
- vleermuizen sonargolven gebruiken om te navigeren
- katten negen levens hebben
- sommige vissen, octopussen en ook de kameleon van kleur kan veranderen om zich te verstoppen

RARARA, WELK VAN DEZE WEETJES IS EEN FABELTJE?

Kijk bij de oplossingen achterin het boek voor het antwoord.

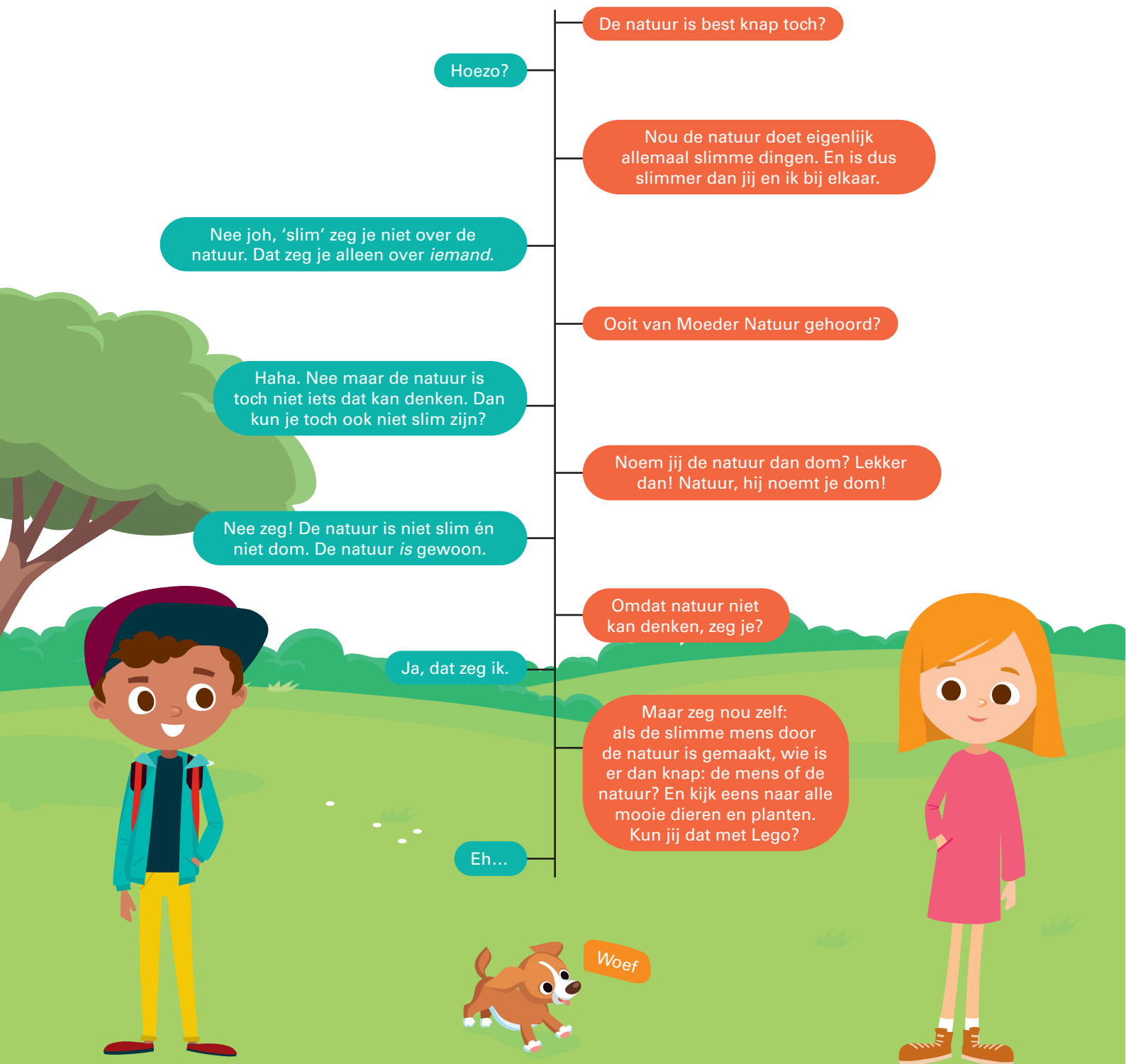
.....

.....

O ja, en wist je dat als wij doodgaan, wij weer voer worden voor insecten en bacteriën onder de grond. Wie staat er dan eigenlijk bovenaan in de voedselketen? Wij, met onze bruggen, torens en computers?

IS DE NATUUR SLIM?

De natuur is best knap toch?

Hoezo?

Nou de natuur doet eigenlijk allemaal slimme dingen. En is dus slimmer dan jij en ik bij elkaar.

Nee joh, 'slim' zeg je niet over de natuur. Dat zeg je alleen over *iemand*.

Ooit van Moeder Natuur gehoord?

Haha. Nee maar de natuur is toch niet iets dat kan denken. Dan kun je toch ook niet slim zijn?

Noem jij de natuur dan dom? Lekker dan! Natuur, hij noemt je dom!

Nee zeg! De natuur is niet slim én niet dom. De natuur *is* gewoon.

Omdat natuur niet kan denken, zeg je?

Ja, dat zeg ik.

Maar zeg nou zelf: als de slimme mens door de natuur is gemaakt, wie is er dan knap: de mens of de natuur? En kijk eens naar alle mooie dieren en planten. Kun jij dat met Lego?

Eh...

Woef

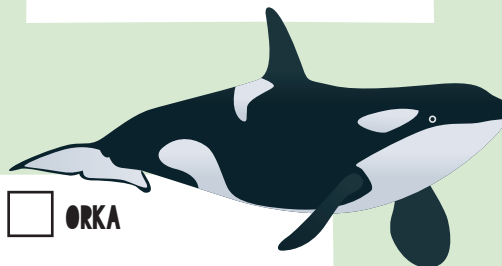
WELK DIER IS HET SLIMST?

 KRAAI

Sommige dieren lijken te kunnen denken. En als dieren kunnen denken, zouden ze ook slim kunnen zijn.

 OCTOPUS

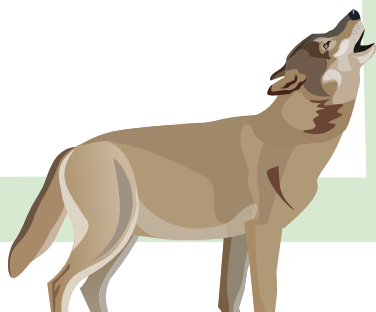
 CHIMPANSEE

 MENS

 ORKA

FLUWEEL- DRONGO

dat is een zangvogel uit Afrika. De vogels leven in het gebied ten zuiden van de grootste woestijn, de Sahara. De drongo maakt graag veel lawaai om zijn vijanden te laten schrikken!

 WOLF

WELK DIER KAN VOLGENS JOU HET SLIMST NADENKEN?

Zet bij het slimste dier het cijfer 1, bij het op een na slimste dier het cijfer 2, enzovoort. Het domste dier krijgt het cijfer 7.

Ben je klaar met de cijfers?

ZET ONDER ELK DIER WAT DIT DIER VOLGENS JOU SLIM MAAKT!

NATURE/NURTURE

Nu kun je je van een heleboel dingen afvragen hoe ze zo zijn gekomen?
 Hoe ben jij geworden wie je bent? Hoe worden mensen hoe ze zijn?
 Stond dat in je genen geschreven, of heeft je opvoeding en je omgeving je zo gemaakt?
 In de filosofie wordt dit debat (met de Engelse term) het *nature or nurture*-debat genoemd.

HUH
WAT?!

NATURE

Natuur. Dit is je natuur, hoe je bent geboren.

NURTURE

Dit betekent letterlijk 'opvoeding', maar hiermee wordt alles bedoeld dat invloed heeft op jezelf, buiten je eigen aanleg.

criminaliteit
 (dus of
 je later
 bijvoorbeeld
 een dief gaat
 worden)

interesse
 voor filosofie

blauwe
 ogen

huidskleur

muzikaliteit

**FILOSOFIEER OVER DE VOLGENDE
 ONDERWERPEN MET JEZELF OF
 EEN GESPREKSPARTNER. IS HET
 NATURE OF NURTURE?**

seksuele
 voorkeur
 (dus of je op een
 jongen of een meisje
 verliefd wordt.
 Of op allebei
 natuurlijk!)

je karakter
 (bijvoorbeeld
 hoe lief, grappig,
 behulpzaam, of gezellig
 je bent)

TIP

Probeer goed door te vragen bij je gesprekspartner en ieder onderwerp van beide kanten te bekijken.

Je genen bepalen van binnenuit dus hoe je gebouwd bent, maar je hebt je genen niet zelf gekozen. Je omgeving en je opvoeding komen van buitenaf. Samen bepalen *nature* en *nurture* dus hoe jij wordt. Eigenlijk heb je op beiden niet echt invloed. Er is nog wel een filosofische vraag:

IS ER DAN NIET IETS DAARBUITEN? IETS DAT NIET NATURE OF NURTURE IS? IETS DAT JIJ ZELF KUNT BEPALEN? WAT DENK JIJ?

je gedrag
(bijvoorbeeld hoe
snel je boos wordt, of
dat je ruzies snel
goedmaakt)

intelligentie

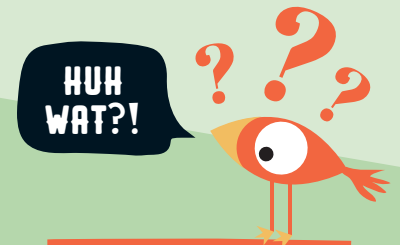
of
je van
adel bent

xenofobie:
de angst of haat
voor mensen met een
andere afkomst

het
talent voor
een spreekbeurt

angst
voor
spinnen

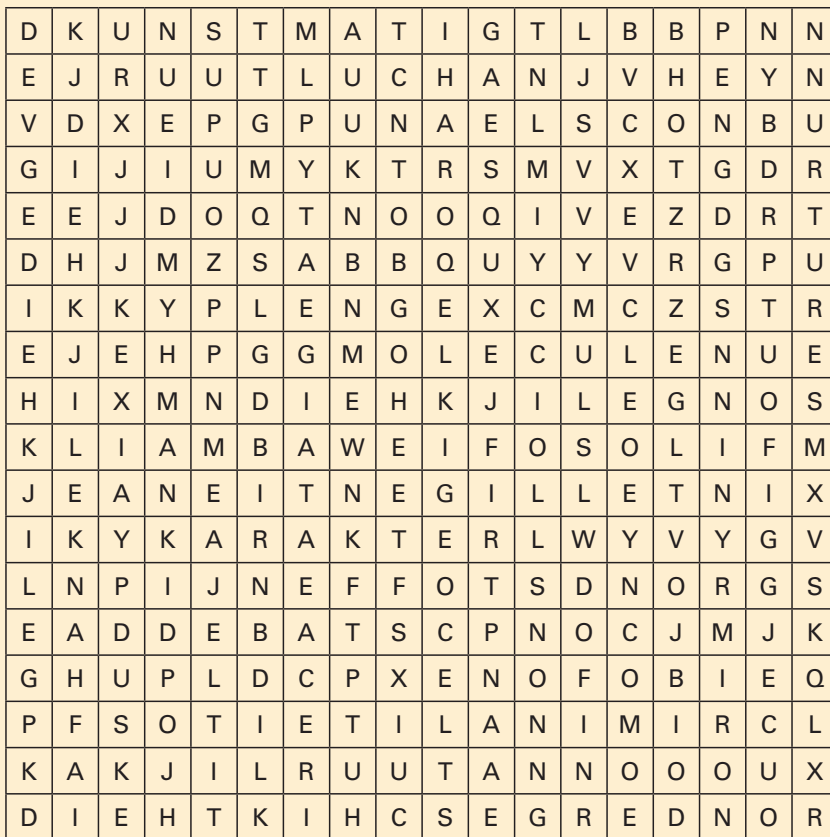
in
welke God
je gelooft

XENOFOBIE

xeno = vreemd,
fobie = angst.
Dus angst voor wat
je vreemd vindt.

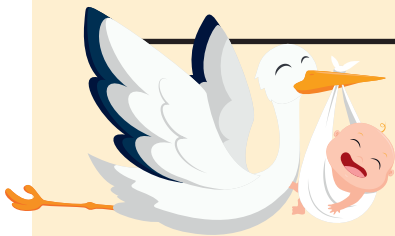

WOORDZOEKER

Zoek de moeilijkste woorden van dit hoofdstuk in deze woordzoeker! Ze staan van links naar rechts, van rechts naar links, van boven naar onder, van onder naar boven en diagonaal. Een beetje zoals je gedachten alle kanten op kunnen gaan als je filosofeert.

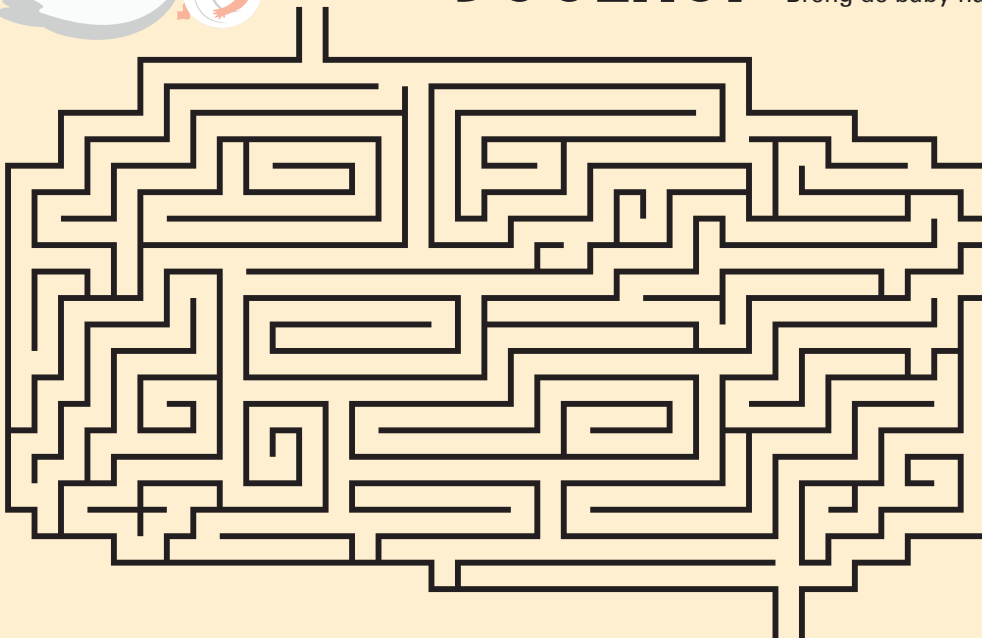
Aangeboren
Afhankelijkheid
Criminaliteit
Cultuur
Debat
Filosofie
Gelijkheid
Grondstoffen
Implantaat
Intelligentie

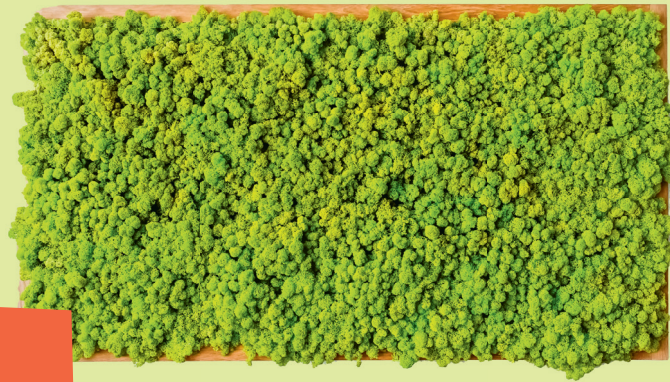
Karakter
Kunstmatig
Moleculen
Nurture
Ondergeschiktheid
Ongelijkheid
Onnatuurlijk
Versus
Xenofobie

DOOLHOF

Breng de baby naar de ouders!

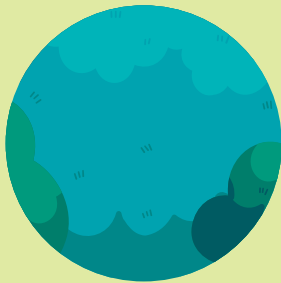

TIP Teken eerst heel zachtjes met potlood je ontwerp.

EEN MOSSCHILDERIJ MAKEN

Mag jij op je eigen kamer doen wat je wilt? Mooi!

TIP Denk aan duidelijke vormen zoals een hart of een ster!

1. Ga naar de duinen of heide (je weet wel, ergens waar natuur is en mos groeit).
2. Verzamel een handvol mos en neem het mee naar huis.
3. Was het om het zand eruit te halen.
4. Doe de mos in stukjes in de blender. (Misschien moet je hiervoor even toestemming krijgen van degene die over de blender gaat.)
5. Voeg een halve liter yoghurt of karnemelk toe.
6. Voeg een half theelepeltje suiker toe.
7. Mix alles in de blender tot het goed gemengd is. (Oja, het zou best heel erg kunnen gaan stinken. Als je iemand voor de gek wilt houden met een zelfgemaakte versie groentensmoothie, voor vaderdag bijvoorbeeld, hier is je kans!)
8. Als het eruitziet als verf, pak je een kwast en schilder je je tekening op de muur!

Geef elke dag water aan je mosschilderij met een plantenspuit. Sprayen maar! (En misschien helpt het als je er lieve woordjes tegen zegt, maar dat is niet zeker, zie blz. 50...) Mos heeft vooral water nodig en weinig zonlicht, dus je kunt ze prima binnen houden, als je het met de plantenspuit nat houdt.

#WISTJEDAT

Mossen zijn kleine plantjes (spoorplantjes) die in grote hoeveelheden tegen elkaar aan groeien.

Als je goed kijkt, zie je dat mossen geen wortels hebben die diep in de grond gaan, maar alleen piepkleine wortels (rizoïden), waarmee ze zich vastmaken aan de grond (of muur!) waarop ze groeien.